

11. Directive 2003/109/EC of the Council of the European Union of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents, *Official Journal of the European Communities*, No. L 016, 23/01/2004. Available at: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32003L0109>>

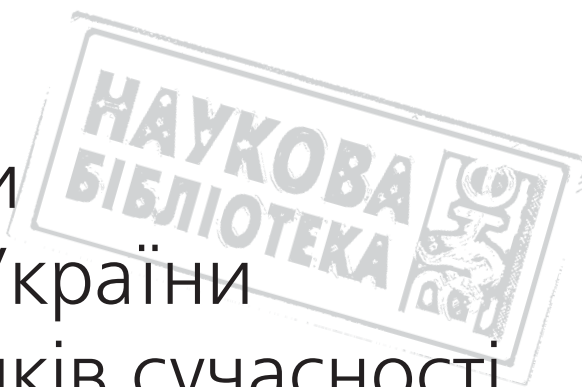
12. Resolution 2014/2717(RSP) of the European Parliament of 17 July 2014 on Ukraine. Available at: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2014-0009&format=XML&language=EN>>

13. Resolution of the Council of the European Union of 4 March 1996 on the status of third-country nationals residing on a long-term basis in the territory of the Member States, *Official Journal of the European Communities*, No. C 080, 18/03/1996. Available at: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31996Y0318\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31996Y0318(02))>

14. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, *Official Journal of the European Union*, No. C 306, 17/12/2007. Available at: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>>

Можливі вектори демократизації України в контексті викликів сучасності

Микола ПРИМУШ,
доктор політичних наук,
завідувач кафедри політології
історичного факультету
Донецького національного
університету

Юрій КОВАЛЬ,
кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри
політології
історичного факультету
Донецького національного
університету

Аналізуються можливі вектори демократизації України в контексті співвідношення викликів сучасності та теоретичного оформлення вказаного процесу. Зазначається, що належне теоретичне підґрунтя демократизації забезпечує її подальшу реалізацію на практиці (включаючи системне реформування політичної й економічної сфер життя суспільства та його громадянського сектору). Доведено, що демократизація пострадянських країн (до яких належить і Україна) має власні специфіку й орієнтацію розвитку. Представлено й проаналізовано вплив наявних та можливих загроз на демократичні перетворення в Україні. З-поміж них акцент зроблено на проблемах військово-політичної кризи та відсутності послідовності в процесі проведення реформ. Запропоновано можливі вектори реформування політичної, економічної та громадянської сфер життєдіяльності України з урахуванням викликів військово-політичної кризи та гострого дефіциту інвестиційної привабливості нашої держави.

Ключові слова: демократизація, системна трансформація, реформування, військово-політична криза, політичний процес.

Возможные векторы демократизации Украины в контексте вызовов современности

Николай ПРИМУШ, доктор политических наук, заведующий кафедрой политологии исторического факультета Донецкого национального университета

Юрий КОВАЛЬ, кандидат политических наук, старший преподаватель кафедры политологии исторического факультета Донецкого национального университета

Анализируются возможные векторы демократизации Украины в контексте соотношения вызовов современности и теоретического оформления указанного процесса. Отмечается, что надлежащая теоретическая основа демократизации обеспечивает ее дальнейшую реализацию на практике (включая системное реформирование политической и экономической сфер жизни общества и его гражданского сектора). Доказано, что демократизация постсоветских стран (к которым также относится Украина) имеет свои специфику и ориентацию развития. Представлено и проанализировано влияние существующих и возможных угроз на демократические преобразования в Украине. Среди них акцент сделан на проблемах военно-политического кризиса и отсутствия последовательности в процессе проведения реформ. Предложены возможные векторы реформирования политической, экономической и гражданской сфер жизнедеятельности Украины с учетом вызовов военно-политического кризиса и острого дефицита инвестиционной привлекательности нашего государства.

Ключевые слова: демократизация, системная трансформация, реформирование, военно-политический кризис, политический процесс.

Possible Vectors of Democratization of Ukraine in the Context of Modern Challenges

Mykola PRIMUSH, Doctor of Political Science, Head of the Department of Political Science of the Faculty of History of Donetsk National University

Yuriy KOVAL, Ph.D. in Political Science, Senior Lecturer of the Department of Political Science of the Faculty of History of Donetsk National University

Possible vectors of democratization of Ukraine while correlating modern challenges with theoretical exploration of the above-mentioned process are analyzed. Proper theoretical background of democratization is noted to ensure its further implementation in practice (including system reformation of political and economic spheres of society, and the latter's civil sector). Democratization of the post-Soviet countries (which also include Ukraine) is proved to have its own specificity and development orientation. The impact of existing and potential threats on the democratic transformations in Ukraine is shown and analyzed. Such threats are presented through the military and political crisis and the lack of consistency of the reform process. Possible directions to reform political, economic, and civil spheres of Ukraine, taking into account challenges of the military and political crisis and an acute shortage of investment attractiveness of our country, are proposed.

Keywords: democratization, system transformation, reformation, military and political crisis, political process.

Аносований адміністрацією Президента України П. Порошенка пакет системних реформ в усіх сферах життя суспільства передбачає насамперед зміну вектора суспільно-політичної трансформації України [11]. Вказаний процес має також свою специфіку, логіку й кінцеву мету розвитку, якою є перереформатування України до вимог Європейського Союзу. Водночас, як свідчить початок процесу люстрації, відсутність компетенції у деяких чиновників та досвіду з питань системних перетворень у молодих реформаторів, а також збереження значного впливу фінансово-промислових груп хоча й впливатимуть на подальшу демократизацію України, але остаточний варіант стратегічних державних рішень і надалі визначатимуть наслідки військово-політичної кризи. Саме через ці чинники відкритим залишається питання дослідження векторів нової демократизації України, їх наслідків і подальших тенденцій

розвитку трансформаційного процесу нашої держави. З'ясуванню орієнтирів вказаного процесу й присвячене наше дослідження.

З теоретичного погляду, процес демократизації будь-якої держави зводиться до побудови «триєдиної системи» перетворень: на першому рівні відбувається створення плюралістичної політичної системи на засадах вільної конкуренції ідей та цінностей, на другому – визначаються засади й механізми функціонування ринкової економіки, на третьому – з'являються механізми функціонування громадянського суспільства як провідного учасника й творця всіх системних змін у державі [17, с. 730; 20, с. 865–866]. З тим, що процес демократизації відбувається як «тріада чинників», згодні також американські, європейські та українські політологи. Але сама тріада має деякі відмінності. На думку американських політологів, демократизація означає передов-

сім революційний вибух та злам у політиці, економіці й системні перетворення в суспільному житті [5, с. 136–140; 21, с. 743]. Ключова роль при цьому відводиться національній революції, що веде до зламу застарілих суспільно-політичних конструкцій насамперед в адміністративній сфері як передумови появи нової національної економіки [12, с. 88; 15, с. 138]. До того ж вектором адміністративних змін має стати децентралізація влади та її деконцентрація на користь громадських інститутів влади [18, с. 102]. З цього приводу політолог Х. Лінц зазначав, що повільний рух демократії пояснюється передовсім позицією централізованого апарату й концентрацією влади виключно в руках адміністраторів, що в підсумку призводить до адміністративного тиску на ринкову економіку [19, с. 156]. Європейські політологи у своєму розумінні демократії підходять дещо з інших, хоча й схожих позицій: демократизація, на їхню думку, означає насамперед радикальні зміни в «тріаді» суспільного, політичного та економічного життя, де об'єктом аналізу постає не кінцева мета перетворень (як це відбувається в представників американської версії демократизації), а сам процес переходу [15, с. 98]. Так, П. Штомпка з цього приводу наголошує на феномені культурної травми населення, коли в процесі трансформаційного переходу до побудови сталої демократії суспільство, ламаючи старі порядки, переживає кризу через нестворення нових [14, с. 6]. У свою чергу, політолог-транзитолог А. Ослунд дійшов висновку, що процеси демократизації є успішними лише в разі сприятливих політичних перетворень, націлених на економічні й соціальні реформи [16, с. 72]. Проте переважна більшість досліджень європейських авторів стосується передусім трансформаційного процесу пострадянських держав, тобто на відміну від американських колег вони часом намагаються уникнути концептуалізації процесів демократії й виокремити насамперед специфіку демократизації незахідних країн [20, с. 865–870]. Саме на національній специфіці процесів демократизації фокусується увага вітчизняних науковців. Національну специфіку дуже часто вони вбачають у тому, що першим кроком демократизаційних процесів в Україні є становлення національної, патріотичної та демократичної політичної еліти [8, с. 240–241]. Натомість, на думку європейських політологів, фаза утворення національних і демократичних еліт у більшості посткомуністичних країн уже минула й у разі відсутності в них ефективних соціально-політичних та економічних перетворень постає інше питання – внутрішньої боротьби елітарних груп за володіння певним політичним чи економічним капіталом або загальною відсутності контурів державного реформування [16, с. 70]. Тому виникають логічні запитання: а який саме вектор розвитку демократизації може обрати Україна й які виклики та загрози у цьому процесі є неабияк актуальними? Перш ніж відповісти на них, варто проаналізувати зміст та характер процесів, які відбуваються в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Отже, як ми вже з'ясували, в наукових колах політологів світу немає сумнівів щодо «тріади» розвитку демократизації. У цьому сенсі революційні заворушення в Україні наприкінці 2013-го – початку 2014 року проілюстрували одразу дві тенденції політичного реформування: з одного боку, це занепад старої політичної еліти, а з другого – зародження нової, демократично орієнтованої еліти. Водночас, на наш погляд, відбувається процес змішування старої еліти з новою, але на відміну від 1991-го чи 2005 року він є більш стихійним і без відповідного політико-правового оформлення (починаючи від «сміттевої» люстрації й закінчуючи створенням антикорупційного бюро). Причому основною лінією реформ, особливо кризь призму подій на Донбасі, постає ідея децентралізації влади й розвиток місцевого самовря-

дування. На нашу думку, представники нової команди реформаторів, наголошуючи на потребі децентралізації влади та зміцнення інституцій місцевого самоврядування, мають на меті розпочати найскладнішу фазу демократичних перетворень, а саме: системне реформування політичної сфери.

Натомість на практиці спостерігаються деякі відхилення від основної лінії перетворень. По-перше, замість ефективної децентралізації влади відбувається зрощення еліти старої та нової (яка нині формується). Особливо на Сході України, де «регіонали» продовжують залишатися на владних посадах, навіть є обраними народними депутатами по мажоритарних округах своїх міст та селищ. З другого боку, деякі «регіонали» проявили себе як ефективні менеджери й не допустили квітневого «вибуху сепаратизму» [13]. Варто врахувати той факт, що якби нова команда реформаторів не брала цього до уваги, її могли б звинуватити в політичному переслідуванні своїх опонентів. По-друге, на наш погляд, фокусування суто на проблемах місцевого самоврядування як певного елемента політичного реформування або чинника стабілізації суспільства багато в чому є хибним. Так, одним із механізмів перемир'я на Донбасі було ухвалення Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей». Зазначимо, що йдеться саме про не контрольовані українською владою райони Донецької та Луганської областей. Водночас згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» воно виступає гарантованим державою правом і реальною здатністю місцевої громади самостійно вирішувати місцеві питання [1]. На практиці це означає, що українська влада має створити для терористичних угруповань певні умови для розвитку й надати відповідне фінансування з державного бюджету, а це вже нонсенс. Незважаючи на те, що влада одразу спростувала надання Донбасу певного спеціального статусу, бо це суперечить чинному законодавству, певні елементи такого статусу вже діють (наприклад, про це свідчать факти офіційних переговорів із представниками «ДНР» та «ЛНР») [9]. На нашу думку, дуже важливо під час реформування унеможливити перетворення місцевого самоврядування на ресурс елітарного групового конфлікту за владу й домінування в країні (мається на увазі загострення протистояння «донецьких», «київських», «дніпропетровських» та «харківських» елітарних груп) [13]. По-третє, люстрація та очищення влади ще не означає зміни самої системи вироблення політики й не виступає фундаментальним чинником адміністративного та інституціонального реформування політичної сфери. На користь нашої позиції висловлюється низка вітчизняних та зарубіжних політологів, які апелюють до диктаторських повноважень антикорупційного бюро й «розмитих» критеріїв самої люстрації [3]. На нашу думку, у політичному реформуванні України необхідно не тільки виокремити низку певних проблем (політична корупція, пособництво деяких держслужбовців сепаратистам тощо), а й встановити сферу, на яку вони безпосередньо впливають – економічну (рейдерство, проблема «відкатів» та непрозорих тендерів), соціальну (декомпозиція під час формування бюджету на медичне обслуговування народних депутатів та пересічних громадян), фінансову (перебування капіталу олігархів у офшорних зонах тощо). Розв'язувати згадані проблеми треба комплексно, за чітким планом і у визначені терміни й не обмежуватися лише законодавчим оформленням такого процесу.

Другим вектором демократизації є побудова ринкової економіки. Натомість, як засвідчила практика реалізації цього вектора в 1990-х роках і після «Помаранчевої революції», українське суспільство отримало тоді

лише зміну одних олігархічних кланів на інші. Незважаючи на те, що вектор економіки є одним із фундаментальних, в українських реаліях він, на наш погляд, демонструє ознаки розбалансованої системи. По-перше, реформування економіки (й особливо значення це питання набуває в контексті ратифікації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом) означає створення принципово нових енергоефективних галузей економіки, що передбачає майже повний відрив бізнесу від політики. По-друге, це також означає відчутне переосмислення орієнтирів розвитку освіти, що має виховувати фахівців, яких потребують виклики сучасності. По-третє, в процесі реформування економіку необхідно позбавити впливу політичних трансформацій та інтересів фінансово-промислових груп, що володіють значною часткою промислового потенціалу України. Тому за всіма ознаками реформування економічної сфери, на наш погляд, відбуватиметься дуже повільно. Щоб розв'язати цю проблему, слід запозичити деякі новації із зарубіжного досвіду. Приміром, утворення регіонального економічного союзу зі значним рівнем залучення громадян та фахівців різних галузей є ефективним як у сталих демократіях, так і в перехідних державах. Така система продемонструвала свою життєздатність у Швеції, Польщі, Естонії та інших країнах. Ідеться про те, що держава в основу реформування економічної сфери покладає принцип багаторівневої системності. На першому рівні відбувається деконцентрація влади, що надає права й реальні можливості органам місцевого самоврядування самостійно розпоряджатися місцевим ресурсним потенціалом [4, с. 87–88]. На другому рівні встановлюються принципи фінансової автономії місцевого самоврядування й надається реальна можливість самостійно встановлювати правила фіскальної та бюджетної політики місцевої влади [10, с. 123]. На третьому рівні держава, місцеве самоврядування та представники бізнесу створюють партнерську систему взаємовідносин і спільно розв'язують проблеми та відповідають на виклики, які постають перед суспільством на певній території [6, с. 81]. З теоретичного погляду, такий крок гарантує державі створення стабільної системи реформування, надходження іноземних інвестицій тощо. Але стрижневою лінією, яка пронизує цю сферу, є значний вплив військово-політичної ситуації, що склалася через події на Сході України. Тобто виникає замкнене коло: щоб подолати складні наслідки воєнних дій на Донбасі, необхідно ефективно реформувати всі сфери життя суспільства та орієнтуватися на інвестиційну привабливість України й, навпаки, щоб проводити ефективні реформи, треба розв'язати військово-політичну кризу в Україні. Тому, на нашу думку, слід за рахунок власних ресурсів (навіть у разі їх нестачі) впроваджувати менеджерські стратегії економічного та політичного реформування з орієнтацією на створення фахових громадянських інституцій стратегічного планування й ефективного економічного управління територіями. Це багато в чому змінює нинішню лінію реформування, коли влада обмежується лише контурами децентралізації без урахування реальних потреб згаданого процесу [2].

Третім вектором соціальних перетворень має стати не лише будівництво громадянського суспільства, а й його розвиток. Як свідчить політичний розвиток України, процеси демократизації та системної трансформації в нашій державі відбуваються навпаки: з останнього його етапу – з перетворень у громадянському секторі. Доказ цього – дві «кольорові» громадянські революції у 2004-му та 2014 роках. Підсилювальним чинником громадянського розвитку є поглиблення питання сепаратизму на Донбасі, де непідконтрольні Києву території утворюють власний громадянський сектор із метою

здійснення системних перетворень, а саме будівництва політичної системи (легітимізація на «виборах» влади) та економічного сектору (поглиблення співпраці з Митним союзом). Ще одним аспектом рушійної сили громадянського сектору є його емоційність, що має вияв у постійних акціях протесту з певними політичними та соціальними вимогами, та слабкість самої влади. Приміром, нещодавня акція протесту військових Національної гвардії з вимогою демобілізації, яка й була задоволена у своєрідний спосіб [7]. Тобто спостерігається така тенденція: замість утворення ефективних і дієздатних владних інституцій населення збирається на мітинги з вимогами до влади якнайшвидше вирішити якесь питання, й влада таки виконує вимоги мітингувальників (прикладів дуже багато – починаючи від скасування «законів 16 січня», реформи освітньої сфери й закінчуючи люстраційним законодавством). Така тенденція вказує на два можливі вектори розвитку громадянського сектору. З одного боку, через слабкість влади він і надалі розвиватиметься в межах протестного руху. З другого боку, цей протестний рух може перейти в певну політичну площину та утворити власну політичну силу, а це вже є відхиленням від теоретичного сприйняття процесів демократизації та системних перетворень. Утім, партійне оформлення протестних рухів та їхній вплив на прийняття політичних рішень і процеси системної трансформації є вже предметним колом наших наступних досліджень. Тож влада й громадянське суспільство мають чітко встановити орієнтири співпраці й виступати рівноправними партнерами в політичному розвитку, інакше проблема «політикванства» може унеможливити продуктивний суспільно-політичний процес.

Отже, підсумовуючи, можна дійти таких висновків. По-перше, демократизація посткомуністичних суспільств відбувається за «триадної» (політична, економічна й громадянська сфери) системи реформування. Вказана «тріада» забезпечує створення ефективних державних інституцій, конкурентоспроможної економіки та значний рівень участі громадян у державному управлінні. По-друге, неабиякі громадянські очікування, продиктовані «Євромайданом», поставили перед Україною принципово нові виклики: необхідність швидких і ефективних реформ, системного реформування всіх галузей суспільно-політичного життя, очищення старого бюрократичного апарату та залучення широкого спектра представників громадянського суспільства у сферу державного управління. Це хоча й порушує питання фаховості чиновників від громадянського сектору, які продовжують перебувати в розбалансованій системі, що, зокрема, породжене повільними темпами реформування економічної (освіта не готує фахівців нової формації) та політичної (відсутність комплексного реформування адміністративних інституцій та реактивний стан функціонування політичної системи) сфер. По-третє, вектори демократизації в Україні перебувають під значним впливом наслідків АТО на Донбасі, й тому реформування будь-якої сфери життя суспільства відбуватиметься з оглядом на загошення проблем сепаратизму та тероризму. Отже, виходить, що, з одного боку, в Україні завдяки високому рівню громадянської активності створено необхідні умови для термінового та успішного реформування, а з другого – через воєнний конфлікт на Донбасі, непослідовність, брак досвіду та фаховості у команди молодих реформаторів очікувані суспільством реформи поки що не мають практичної реалізації. А це вже принципово новий виклик для української державності. Саме тому цілком імовірно, що демократизація в Україні відбуватиметься на межі двох згаданих тенденцій. **Д**

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 333-р від 1 квітня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>

3. Антикоррупційному бюро дадуть диктаторские полномочия и оружие. – 12 октября 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2014/10/12/997653.html>

4. Бутко М. П. Моделирование процессов самоорганизации в системе органов государственного управления / М. П. Бутко, І. М. Олійченко // Экономика та держава. – 2010. – № 5. – С. 87–89.

5. Вайнштейн Г. И. Закономерности и проблемы посткоммунистических трансформаций / Г. И. Вайнштейн // Политические институты на рубеже тысячелетий. XX–XXI в.: Сб. ст. / [отв. ред. К. Г. Холодковский]. – Дубна: ООО «Феникс+», 2001. – С. 136–170.

6. Ворона П. В. Державна підтримка малого і середнього бізнесу як стимулювання розвитку регіонів (зарубіжний досвід) / П. В. Ворона // Экономика та держава. – 2010. – № 6. – С. 80–82.

7. Глава Нацгвардии Степан Полторак пообещает бунтовщикам разобраться с дембелем. – 13 октября 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/accidents/2014/10/13/997873.html>

8. Латигіна Н. Демократизация в краінах Центральной та Східної Європи: різноманітні підходи й універсальні ознаки / Н. Латигіна // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2008. – Вип. 37. – С. 233–243.

9. Переговоры с боевиками «ДНР» губернатор Донецкой области лично не ведет. – 13 октября 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.62.ua/article/640837>

10. Повстан А. С. Забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування / А. С. Повстан // Экономика та держава. – 2010. – № 6. – С. 122–124.

11. Порошенко визначив фронт робіт для України до 2020 року. – 25 вересня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/25/7038883/?attempt=1>

12. Хантингтон С. Будущее демократического процесса: от экспансии к консолидации / С. Хантингтон // Мировая экономика и международные отношения. – 1995. – № 10. – С. 87–94.

13. Шамайда Т. Рух на Схід. Підтримка українських партій на Сході і Півдні повільно, але неухильно зростає / Т. Шамайда. – 8 жовтня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/48892/Ruh_na_Skhid_Pidtrymka_ukrajinskyh_partij_na

14. Штомпка П. Культурная травма в посткоммунистическом обществе. Статья вторая / П. Штомпка [пер. В. В. Репьева и Н. В. Романовского] // Социологические исследования. – 2001. – № 2. – С. 3–12.

15. Armijo L. E. The problems of simulta neous transitions / L. E. Armijo, T. J. Bierkster, A. F. Lowenthal // Economic Reform and Democracy [ed. by L. Diamond and M. F. Plattner]. – Baltimore, MD: John Hopkins Univ. Press, 1995. – 347 p.

16. Aslund A. The Case for Radical Reform / A. Aslund // Journal of Democracy. – 1994. – Vol. 5, № 4. – P. 63–74.

17. Braudel F. Historie at Sciences Sociales: La longue durée / F. Braudel // Annales. Économies, Sociétés, Civilisations. 13e année. – 1958. – № 4. – P. 725–753.

18. Hungmao T. The great transition: political and social change in the Republic of China / T. Hungmao. – Stanford: Hoover Institution Press, 1989. – 215 p.

19. Linz J. Transitions to democracy / J. Linz // Washington Quarterly. – 1990. – Vol. 13, № 3. – P. 143–164.

20. Offe C. Capitalism by democratic design? Democratic theory facing the triple transition in East Central Europe / C. Offe // Social Research. – 1991. – Vol. 58. – P. 865–892.

21. Roeder P. G. The Revolution of 1989: Postcommunism and the Social Science / P. G. Roeder // Slavic Review. – 1999. – Vol. 58, № 4. – P. 743–755.

References

1. *Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy No. 280/97-VR vid 21 travnia 1997 roku* [On Local Self-Government in Ukraine: Law of Ukraine No. 280/97-VR, 21 May 1997]. Available at: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>>

2. *Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi organizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 333-r vid 1 kvitnia 2014 roku* [On Approval of the Concept of Reform of Local Self-Government and Territorial Organization of Government in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 333-r, 1 April 2014]. Available at: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>>

3. Antikorruptsionnomu biuro dadut diktatorskie polnomochiia i oruzhiie [Anti-Corruption Bureau will receive dictatorial powers and weapons], 12 October 2014. Available at: <<http://podrobnosti.ua/power/2014/10/12/997653.html>>

4. **Butko M. P. and Oliichenko I. M.** (2010) 'Modeliuvannia protsesiv samoorganizatsii v systemi organiv derzhavnoho upravlinnia' [Modelling of the processes of self-organization in the system of state administration authorities], *Ekonomika ta derzhava* 5: 87–89.

5. **Vainshtein G. I.** (2001) 'Zakonomernosti i problemy postkommunisticheskikh transformatsii' [Consistency and problems of post-communist transformations] in K. G. Kholodkovsky (ed.) *Politicheskie instituty na rubezhe tysyacheletii. XX–XXI veka: Sb. st.* [Political institutions at the turn of the millennium. 20th – 21st centuries: Collection of articles]. Dubna: ООО 'Feniks+', pp. 136–170.

6. **Vorona P. V.** (2010) 'Derzhavna pidtrymka maloho i serednioho biznesu iak stymuliuвання rozvytku regioniv (zarubizhny dosvid)' [State support for small- and medium-sized businesses as the promotion of regional development (international experience)], *Ekonomika ta derzhava* 6: 80–82.

7. Glava Natshvardii Stepan Poltorak poobeshchait buntovshchikam razobratsia s dembelem [The Head of the National Guard Stepan Poltorak promises the insurgents to deal with the double-digit midget], 13 October 2014. Available at: <<http://podrobnosti.ua/accidents/2014/10/13/997873.html>>

8. **Latyhina N.** (2008) 'Demokratyzatsiia v krainakh Tsentralnoi ta Skhidnoi levropy: rizmomanitni pidkhody

i universalni oznaky' [Democratization in the Central and Eastern Europe: Different approaches and universal features], *Naukovi zapysky IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy* 37: 233–243.

9. Perehovory s boievikami 'DNR' gubernator Donetskoi oblasti lichno ne vedet [The Governor of the Donetsk region does not conduct negotiations with the 'DPR' gunmen in person], 13 October 2014. Available at: <<http://www.62.ua/article/640837>>

10. **Povstian A. S.** (2010) 'Zabezpechennia finansovoi avtonomii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia' [Assurance of financial autonomy of the local self-government authorities], *Ekonomika ta derzhava* 6: 122–124.

11. Poroshenko vyznachyv front robot dlia Ukrainy do 2020 roku [Poroshenko defined the scope of work for Ukraine by 2020], 25 September 2014. Available at: <<http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/25/7038883/?attempt=1>>

12. **Huntington S.** (1995) 'Budushchee demokraticeskoho protsessa: ot ekspansii k konsolidatsii' [Future of the democratic process: From expansion to consolidation], *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniia* 10: 87–94.

13. **Shamaida T.** (2013) 'Rukh na Skhid. Pidtrymka ukraïnskykh partii na Skhodi i Pivdni povilno, ale neukhyln zrostaie' [Movement to the East. Support for Ukrainian parties in the East and in the South is slowly but steadily

increasing]. Available at: <http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/48892/Ruh_na_Skhid_Pidtrymka_ukraïnskykh_partij_na>

14. **Shtompka P.** (2001) 'Kulturnaia travma v postkommunisticheskom obshchestve. Statiia vtoraia' [Cultural trauma in the post-communist society. Article two], trans. by V. V. Repiev and N. V. Romanovsky, *Sotsiologicheskie issledovaniia* 2: 3–12.

15. **Armijo L. E., Bierkster T. J. and Lowenthal A. F.** (1995) 'The problems of simulta neous transitions' in L. Diamond and M. F. Plattner (eds.) *Economic Reform and Democracy*. Baltimore, MD: John Hopkins Univ. Press.

16. **Aslund A.** (1994) 'The Case for Radical Reform', *Journal of Democracy* 5 (4): 63–74.

17. **Braudel F.** (1958) 'Historie at Sciences Sociales: La longue durée', *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations. 13e année* 4: 725–753.

18. **Hungmao T.** (1989) *The great transition: political and social change in the Republic of China*, Stanford: Hoover Institution Press.

19. **Linz J.** (1990) 'Transitions to democracy', *Washington Quarterly* 13 (3): 143–164.

20. **Offe C.** (1991) 'Capitalism by democratic design? Democratic theory facing the triple transition in East Central Europe', *Social Research* 58: 865–892.

21. **Roeder P. G.** (1999) 'The Revolution of 1989: Postcommunism and the Social Science', *Slavic Review*, 58 (4): 743–755.

14

До питання організації інноваційного оновлення України

Олександр СОСНІН,
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної інформації
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Української академії політичних наук

Розглядаються питання інноваційного оновлення України на основі широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначається, що інформаційний розвиток суспільства має спиратися на використання результатів інноваційної діяльності як на державному, так і на загальносуспільному рівнях. Доведено, що потенціал провідних гравців світової політики та рівень їхнього впливу в постіндустріальну епоху переважно залежать від величини їхнього інформаційного ресурсу. Тому всі держави існують у межах нового глобального інформаційно-комунікаційного середовища, котре стимулює міжнародне суперництво за володіння інформацією й засобами ІКТ. Аргументується потреба залучення провідних фахівців у галузі науки й техніки до процесу становлення інформаційного суспільства в Україні. На основі цього